

LA CRÍTICA LITERARIA

EN ESPAÑA.

No s' pot desconèixer, per molta parcialitat que s' pateixca, que hu dels grans y molts avensaments qu' ab sí ha aportat lo renaixement de la literatura catalana es una serenitat de judici en l' apreciació de ses obres y una abstracció del element objectiu en lo concepte artístich, que asseguradament no s' observen en lo resto d' Espanya.

Esta convicció que los crítichs de *La Renaixensa* més especialment, han conseguit arraigar, ab sos imparcials y lluminosos judicis literaris, en l' ánimo del que suscriu aquestes ratlles, l' impulsa avuy á expressar algunas opinions que pot ser semblen molt arriscades, si no es ja que s' tenen per descabellades. La sinceritat seua 'ls valga però.

Com á expressió primera y més sublime de lo progrés humá, l' art literari no pot menys de seguir d' una manera immediata totes les seues evolucions, de sentir ses vici-

situts, y així, res d' anormal té que la esfera de l' art ha-
gi sigut invadida poch á poch per l' influencia autonómi-
ca racionalista que ha capgirat en nostres temps totes
les manifestacions de l' activitat humana. Mes d' un segle
fa ja que lo mon civilisat va entrar en una época de re-
volta decidida y sa constant tendència á lliurarse de tota
traba que lligue la llibertat de pensar y de sentir se va
afermá y s' accentuá més de cada vegada. No podia la
crítica tradicional sostraurer 's á n' aquets potents impul-
sos. El *Magister dixit* s' ha fet vell desde que l' home
ha vist un dia y altre dia que per esser *mestre* en una
ciencia ó en un art, cal obtenir algo més qu' un diploma,
ja l' otorguen alguns altres *mestres* oficials, ja lo qu' es
més avesat, la propia audacia favorida de la estranya
inepcia. No ja la gent lletrada, més lo mateix vulgo té
conciencia de que molt be pot sentir y coneixer, per son
propi compte; y lo crítich titulat que s' fa la il-lusió de
dirigir lo gust del públich ab les expansions de la seua
ploma, poques voltes ó may prou independent ó desapas-
sionada, pera no seguir les sugestions d' un interés qual-
sevol, podrá creure que l' *auctoritate propria* creix com
l' eucaliptus en certes encontrades; però no veu que com
á n' aquest exótich vegetal, lo primer buf de la tremonta-
na de la rahó 'l gela y seca, fent caure l' argentat follatge
de ses lucubracions.

Definitxen la crítica, en general, com á *judici que l' ho-
me forma de los accidents d' un objecte*; pero si aquesta
definició s' trova en armonía ab lo concepte real de lo co-
neixement, en absolut, pert sa realitat en quant, per
aqueix judici, s' entent lo d' *un* home, siga aquest qual se
vulga. Pretendre subjectar la crítica á los fonaments y
principis d' una ciencia, es lo mateix que voler tallar pa-
trons pera la formalitat de les concepcions artístiques, es
fixar lleys al concepte de la bellesa que, no essent més
qu' una correlació entre l' subjecte y l' objecte, es sempre
arbitrari y essencialment variable com l' humanitat, com
la natura. No eren retórichs no, 'ls grans genis qu' aquei-

xa admira, de moltes generacions en sá, ni 'ls artistes colosals de les darrerries de la Etat Mitjana y de lo Renai-xement foren mestres d' Academia avants d' esser mes-tres de l' art; no s' pot, en fí, dictar preceptes al sentiment pera que s' pose al diapasó en que s' produheix la emoció estética, ni s' ha escrit fins avuy cap cartilla pera apen-dre á sentir, ni á fer sentir.

Y sápigá lo lector que al parlar de sentiment, no ente-nem donar á aquesta paraula lo sentit restricte que s' re-fereix solsament á la sensibilitat, sino qu' en ella compre-nem aqueixa intuició complexa de sentiment y coneixe-ment, ab la qual tothom reb una impressió qualsevol del objecte que admira, examina, ço es crítica ó jutja.

Les consideracions generals, que d' aquestes premises se deduheixen, 'ns farien allargarnos massa en nostres re-flexions. Per ço 'ns sembla pertinent al cas, prescindint de la crítica artística hont trovariem materia llarga sobre que discorrer, limitarnos á la crítica literaria.

Es avuy en dia l' ofici de crítich literari hu dels més aseguibles qual aprenentatge lo trovan fet los neofits ab quatre *gacetillas* y la longanimitat d' un director de pe-riódich. Per regla, casi be sens excepció, tots los espa-nyols naixem crítichs, y difícilment s' trovará un altre pais hont lo respecte á tota autoritat, la del sentit comú inclusiu, s' veja reduhida á tant mínima expressió com en la nostra terra. Hi ha encara qui diu que pera *profes-sar* la crítica literaria cal tenir algun coneixement de la historia de la literatura, un estudi fondo de la ciencia de lo bell ó Esthética, la Gramática, la Philologia, la Métri-ca, etc., etc., pero aquestos son principis que no s' acor-den casi may ab los fins que s' proposa lo crítich. Un aplom á prova de rebufades, un gosar á tacar ab los es-quitxs de sa ploma tot drama ó tot llibre que 's presenta al públich y que res atura; una confiansa, en fí, en la propia suficiencia, que creix incesantment, no veyentse aturada ni combatuda: tals son los elements ab que se sus-tentan les primeres armes del novell crítich qui, d' altre part, no es raro aplegue á la velle sens saber més.

Pero aquest es l'individu vulgar de la especie 'l qui constituheix malhauradament la massa general de 'ls directors de l' opinió.

Los caps d'aquella, 'ls que tenen vers motius pera ilustrar aquesta, 'ls que alguna vegada, regiren set voltes la seua ploma dintre 'l tinter, avans de empendre l'apologia ó la diatriba, aquestos mereixen, així com més atenció, més laor ó, lo que es més frequent, forta censura.

Tingueren empunyat per molt temps, en Castella sobre tot, lo que podem anomenar *lo puntero*, alguns respectables escolástichs, qual criteri estret y apegat á les tradicions que s' diuhen clássiques, tallava sens compació ab lo seu endanyat bisturí en tot' obra que no s' presentava ab llurs comptes arreglats ab la moral cristiana social; y que no encaixava en lo motllo del ideal artístich qu' aquestos aristarcos tenien pera lo seu us particular, que gosava enfi, atacar qualsevol idea ó principi dels que constituhen allavors los códichs literari ó científich. Va passar aquella dictadura—¿qué es lo qué no passa en aquest mon?—pero va deixar ralea.

Vingueren després noves generacions y ab elles una d'aqueixes revolucions que han capgirat lo mon de l'art, com tants d'altres. Pero aquest trastorn que los que avuy escrivim havem presenciats y seguim veyent, va introduhir en la crítica una llibertat que molt prompte va degenerar en llicencia, descobrint á los flamants crítichs nous horitzons y autorisant á *tutti quanti* per empunyar, no ja lo *puntero* del mestre, mes la *tralla* del satiriste, ab qui 's va confondre lo crítich. Natural éra que 's produhiria algo de reacció y d'ella varen eixir algunes personalitats, quals il·lustració, sana doctrina y criteri filosófich semblavan esser garantíes certes de llurs futurs judicis literaris. Si l'esperansa 's va frustrar ó no, aquí no ho puch explicar. Solsament m' he proposat senyalar alguns punts del caràcter qu' avuy presenta la crítica y per aixó importaba fer los anteriors recorts.

No té á Madrid la crítica l' autoritat que fora de la cort

sol creures. N' hi ha molta gent que no sols li negan tota influencia sobre l' art, mes encara trovan en ella un síntoma evident de decadencia. Les pretensions dels crítichs á dirigir lo gust y l' opinió, llurs apassionaments, casi may justificats per l' obra en sí, casi sempre per causes estranyes al art y mes que tot al desacort qu' existeix no sols entre 'ls judicis d' uns y d' altres mes també entre 'ls mateixos d' un sol crítich, han desautorisat bona cosa un magisteri que, sobre no esser ja tal qual devia haber sigut sempre, oferia espectáculos com los que fa poch temps s' han vist de muntar als núvols á un autor pera arrossegar-lo per lo fanch al poch temps, de tractar, ab grans pretensions d' autoritat, materies y assumptos hont després han sigut convensuts d' ignorancia crassa.

Tal crítica preten sentenciar al públich á admirar en silenci lo que ella admira ó á desetxar lo que á ella no li plau y lo públich que llegeix ó que assisteix al teatro, lo públich d' avuy en dia no 's resigna á aytal abdicació del seu esma. Frecuent ocasió havem tingut de coneixer l' opinió de molts d' eixos esperits, qualificats de vulgars per que sols son naturals, sobre les crítiques de reputats crítichs, y sempre havém vist que quant lo judici d' aquests estava en armonia ab lo seu particular ó poch menys, allavors los semblava bo y ben fet; errat ó tort quant així no era.

Res mes frecuent també que veurer aplaudit un drama la nit de l' estreno quant l' opinió de 'ls crítichs l' havia condempnat en la lectura y vice-versa.

Aquestes y moltes altres divergencies que 's presentan diàriament entre la crítica literaria y 'l públich provan d' una manera evident que aquesta, d' un género literari que devia esser, s' ha convertit en un modo de viure.

Prou bé coneixerán los lectors de LA RENAIXENSA que ninguna d' aquestes observacions tenen aplicació als distingits é independents escriptors que en ses planes han publicat aytals revistes bibliográfiques com nosaltres las comprenem. Ja ho havem dit al escomensar aquest des-

llavasat article y solsament confiats en eixa valentia dels crítichs catalans, en la sinceritat é independència que gosa tota opinió en aquesta verament il·lustrada revista es com gosem, expondre la nostra.

Los anomenats crítichs ressumeixen en llurs articles la manera de veurer que sempre havem tingut en materia de crítica literaria. Néguesli ó no se li negue l' autoritat suprema á que ella preten, lo primer y mes essencial objecte que deu tindre es lo d' *expondrer* l' obra qu' examina, es á dir, *relatar* los fets qu' en l' ordre moral, intelectual, sensible, etc., constituheixen lo seu fondo y *descriurer* lo carácter formal de l' obra, ab aytals recursos que li sugereixca la imparcialitat mes desapassionada y lo mes gran respecte á la propietat que l' autor té en la seva obra. Perque ¿qué fa sino atentar contra á n' aquesta propietat lo crítich que ab lo pretext de fer un judici d' una novela la conta al lector de cap á peus? ¿Quina utilitat, quina ensenyansa reporta aquest de que lo crítich li diga *ex cathedra* «l' obra es superior—ó no val res—lo estil es grandiloqüent ó rastrer, pintoresch ó insípit, correcte ó descuidat; la doctrina es ortodoxa ó herética» sens mes ni menys? Caldria una autoritat qu' avuy ningun home té—en Espanya sobre tot—pera que 'ls pobles ab la boca oberta escoltasen estes sentencies com en los temps antichs escoltavan los oracles. Pera afirmar la *esencia* d' un objecte es menester que les qualitats que se l' hi atribuheixen sigan reals y absolutas. Pot dirse d' un objecte qu' es blanch ó qu' es negre y encara á tothom que no estiga cego.

Pero ¿pot afirmarse ab la mateixa rotunditat qu' aytal cosa es bona, mala, millor, pitxor, bella, lletxa, etc.? Son aquests tots conceptes relatiu y variables fins al infinit y si moltes vegades hi ha coincidencia d' opinió entre molts sentiments sobre un objecte es un fenómeno psíquich que constituhint una excepció de la regla qu' estableix l' impossibilitat de dictarlas al sentiment ni al coneixement, lo confirma ab mes forsa.

Ó la crítica deu esser molt mes que lo qu' avuy es, en Castella, principalment, ó deu restringirse dins los límits que, per punt general, la contenen en Catalunya.

Va dir Boileau que

Tous les genres sont bons hormis le genre ennuyeux.

y aquesta es una de les crítiques mes contundents de la crítica. Massa bé sab lo públich distingir lo *genre ennuyeux* y fer justícia d' ell, sens l' auxili de les lluminaries crítiques. La historia del art en tots temps confirma aqueixa sentència de Boileau y en ella 's veu com l' home ha anat condemnant avuy lo qu' ahir l' encisava: art clàssich, decadencia, estat mitjana, renaixement, segle d' or, enciclopedia, fals classicisme, romanticisme, selecticisme...! Quant de nom, quanta classificació, distinció, escola y teoria tot pera demostrar la variabilitat de l' especie humana, que no es mes qu' un accident en la natura y que

per troppo variar natura é bella.

La materia es llarga y les dimensions assignades á un article de revista quedan ja traspasades per aquest. Deixo, donchs, aquí la ploma y tantdebó aquestes ratlles serveixin á motivar algo de discussió sobre una materia que considero del major interés pera la literatura moderna.

FELIP-BENICI NAVARRO.

PERIODISME

ESTUDIS HISTÓRICHS DEL DE CATALUNYA.

III

DE LA INFLUENCIA,

EN BREUS PARAULAS SENYALADA, DEL PERIODISME Á CATALUNYA

1. Termes generals de la qüestió de influencia.—2. Se senyala un inconvenient del periodisme á Catalunya.—3. Principals influencias políticas. Recort á las económicas y científicas.—4. Influencia literaria. Lo periodisme y la historia. La escola romántica.—5. Renaixensa política literaria del catalanisme. Primera Revista escrita en llengua catalana.

1. Es natural condició de totas las cosas, lo regiment de las quals á la voluntat del home se pertany, mudarse en bonas ó en dolentas y donar fruyts de diferentes lleys, que de bon y profitós nodriment ó fins de medecina serveixen de vegadas y de altres sian verí de mort ó malaltía. Així entench que es lo periodisme.

Es un fet com los demés que al mon se veuhen; es bona que mal usada porta dolenteria; y si per rahons semblants vol condemnarsel sia condemnació també posada, á l' art de la pintura, de la esculptura, de la música, y á totas las ciencias y á totas las arts, y al cos del home ma-

teix, á sos sentits, voluntat, enteniment y esperit immortal puix que de tot se n' es fet mal usatje.

A conclusió tan senzilla y clara es que venen á raure 'ls llarguíssims debats y esbojarradas fantasías, que la qüestió de influencia del periodisme y de la premsa n' es estat la causa. Com no m' pertoca, pobre de mí, dir la meua en aquestas materias, ni mancos dir si l' periodisme es ó no poder en l' estat, ni entretenirme en cercar la veritat que hi haja en un célebre bon mot de un poeta francès, y aixó derrer no res menys que 'ns portaria mes enlayre dels punjaguts campanars de las esglesias góticas, puix que més alta que aquets Víctor Hugo ha vista la esdevenidora gloria de la impremta, en un punt aturo la mia ploma: prou tinch ab saber que de bona y dolenta, influencia haurán duta 'ls periódichs á Catalunya.

2. No tanta ha sigut una y altra com los enginys y poder de la premsa periódica en altres nacions produeixen, y aixó fou sempre á Catalunya per una condició natural de aquesta y per un defecte de la premsa.

Parlen los periódichs ab una veu major que la humana, puix que per tots cantons clara y neta se fa sentir, sens empatxament ni confusió per próxima que sia ó per llunyana. Es un apóstol (sant ó no sant) pero que sovint li manca l' do de llenguas, y com sia que en Catalunya ha predicat sempre en forastera llengua castellana, n' es pas vinguda tota la seua unció evangélica al cor del poble.

Per aquest fet descubridor de grans y molt grans canviaments de vegadas, y de pertinacias en vellas ideyas altres, s' explica l' que de la opinió popular catalana, en lo fons de las contemporanias guerras, revoltas y bullangas ab que la terra tot sovint va garballantse, isquen sempre duas imatjes la fesomia de las quals no s' trasmuda com los trajos polítichs diferents ab que s' endressan. Per no allargar mas paraulas ab exemples, com de Irlanda á Inglaterra y de la Bretanya á Fransa, fas esment de que un cas per l' estil en la historia dels demás pobles germans de Espanya tant sovint y fortament no s' presenta, com

sia sempre que allà una mateixa llengua parle l' poble y 'ls fulls dels periódichs dicte.

No es aquesta tan subtil y amagada cosa que ja en Napoleon I ó sos generals ab molts y curiosos exemples no la volguessen resoldre, com foren los de gacetas en llengua francesa y catalana, y ab aquesta fins lo paper sellat que establiren; y que per fi no s' fes clarament sentirse l' any 1820 al voler estendre per primera volta l' liberalisme á Catalunya; que sense profit llavors, los diaris constitucionals recomanaren als poetas composició de cansons y romansos en catalá idioma.

3. Acabám de retraure la guerra de la Independencia y certament es ab lo seu brugit que arriba l' periodisme veritablement polítich. Lo *descubrimient* de aquest—no la seva *invenció*—es del siccle XIX, aixi com un pilot genovés va trobar las Indias de América.¹

En lo repás dels periódichs catalans, com fulls escadusers y no gayres, s' ensopega ab algun escrit ahont la intenció política hi traspua, en las coleccions anteriors al nostre siccle y ahont, mes de un pensament portant careta y disfressat de satírich ó de frare predicador se passeja campant per Catalunya vingut de Fransa y recomenat per Voltaire, Rousseau, ó Mably; mes sols en las casas de alguns homes lletrats troba posada y, com per aquells dias esdevenen guerres contra la república francesa, la seua condició de estranger molt cuydadosament recapta.

Per trobar influencia positivament política cal esser ja en lo curs de la historia donchs, en la guerra contra en Napoleon, y aqui debém esmentar que jamay obra mes noble y de tota mala fé y baixesa suspecta, s' haurá vista com la del periodisme catalá que misatjer, aconsellador y soldat, tot á la vegada, era sempre á un punt pera defendre la terra ó enardir ab sas paraulas als qui martxavan á la lluyta. Déuse no poca part, ans la major de ella, als

¹ *La presse catholique en Europe. Revue Generale.* Bruselas, 1 Janer de 1878.

diaris de Manresa si per duas vegadas del coll del Bruch fugiren las áligas imperials esparveradas, puix que Manresa fou pera 'ls sometents, lo que Vich per las tropas de Lacy, com Girona pels seus sitis, la gran Redacció dels periódichs anti-francesos.

Si ha estat lo siccle XIX descubridor del periodisme polítich la vida de aquest s' es feta ab los governs representatius, en lo moviment dels quals tots los poders y tots los partits sercan la premsa periódica. Ella per si sola no es res; posada ab relació ab la opinió pública ó ab los poders disposa de totas las cosas.

En tal estil de viure l' periodisme ensenyat y doblegat pel jou de las circunstancias y la rahó que mostra experiencia, s' es destriat en duas menas ço es: en periódichs de sola especulació de guany y negoci, y en periódichs posats á representar, estendre ó defendre ideyas y ambicions de partits polítichs y á voltas de un sol home.

Los de la primera forma, dels qui s' retrau sempre 'ls periódichs inglesos per exemple, han tingut á Catalunya per un seguit mes llarga y forta vida que 'ls periódichs de partidaris, lo exemple dels quals son los de Fransa, y alló perque á gran y fortunada sort, Barcelona y Catalunya no han servit de colonia com altres vilas de Espanya á parladors, sofistas, y altres gents que com en la antigua Roma passen la vida en *una laboriosa mandra*.

Ensaig de periodisme á la francesa fou fet á Catalunya en la temporada constitucional del any 1820 al 1823, y ab aquella exaltació mes gran que l' bon senderi com á jove ó poch bregat com era, la seua influencia, senyaladament á Barcelona, dugué en gran part del poble un amor platónich per una llibertat, que mes esment tingueren en anomenársela que no pas en férsela entendre; y era amor que s' desfogava en cançons patrióticas taralejadas al só de una música, treta per un mestre catalá; l' himne de Riego.

Y al só del himne s' enterravan algunas de las llibertats catalanas que no moriren l' any 1714, ni ab tot un siccle

de despotisme, y sens haberhi qui á la seua desaparició retrayent drets oblidats y senyalant esdevenidoras desgracias, isqués com Capmany, Marina, Jovellanos, gent gran de tanta com ne tingué la revolució del any 1812, á esclarir ab reflexió y seny com aquell ideyal debia entendre y ésser posat en usatje, y com la condició de nostra terra ne sortia desfavorida admetent sens esmena las novellas reformas. Barcelona veritablement y distreta, escampava ab nom de llibertat y pels seus diaris lo *castellanisme* á Catalunya. Padilla, Bravo, Maldonado, 'ls Comuneros, los camps de Castella 'ls fills del Cid y de Pelayo, veus assí totas las retóricas ab que s' consolava aquell poble malalt de sis anys de despotisme.

De la opinió mes corrent en las ciutats y grans vilas, no mes las exageracions y escándols arribavan, per bon compte de algú, á las encontradas rurals, ahont bramolant com fera que reserca 'ls boscos ja la guerra civil sortia. Susara hem ditas algunas paraulas á la dualitat de la opinió catalana pertocants, afegim que comensada llavors isqueren las duas imatjes de aquella y finí en llur combat escuarterada per uns y altres la ideya més noble y antiga; de un poble no més que catalá y que sols per una patria de tots igual en pau y en guerra s' ajuñtava.

Es honra per ço dels periódichs de Catalunya, encara escrits per á no mes alsar bandera de un partit polítich, y retrayém aquesta honra en part de desagravi de las seuas culpas, lo socós que més de una volta ab la fermesa que llurs forsas comportavan al avansament de arts, comercis é industrias de la terra oferiren, y deixo que mes de una vegada com fou per l' any 1840, tenian sols per fortesas de resistencia y combat polítich aquestas cosas, puix lo benefici de las quals molt vingué per ells, sia com vulla.

Toca aquest punt mes encara als periódichs publicats sots lo propósit de una expeculació de guany, puix aquets sens ideyal polítich que la seua existencia animant los fassa reportar ab major predilecció altrás novas que las comer-

cial y econòmicas, han posada en mans del home de negocis y del poble trafiquejant y treballador de Catalunya, la publicitat, á totes altres incomparable, de la premsa periòdica. Cap diari omplí ab tan gran nombre de anuncis las sevas planas com lo *Diario curioso erudito* de n' Angel de Tarazona en lo passat siccle, y en aquesta nostra centuria la munió de anuncis dels diaris de Barcelona no troban comparansa en los demés de Espanya ans als periòdichs inglesos tan solsament ab major exemple s' hi asemblan.

En temps de més general ilustració los periòdichs vingueren que havian de esser no més que servidors de la ciencia sempre reposada y seria. Avuy son aquets batejats ab los noms de *Revista*, que si bé en las derrerías del passat siccle algunas de las publicacions periòdicas que s' estamparen á Catalunya com fou *El Correo de Gerona*, son encárrech y fi era gayre bé exclusivament literaris mes las ciencias fins entrada la centuria no 's varen veure representadas en la premsa periòdica; que llavors se publicaren lo *Almacen patriótico de frutos literarios, históricos, civiles, políticos, geográficos, físicos, naturales, mitológicos y religiosos*, en la en aquell temps, 1820, creixent ciutat de Mataró, mentres que Barcelona tenia lo *Periódico universal de ciencias, literatura y artes* (1821) lo *Semanario nacional político y científico* y després altres de major valer que durant lo renaixement científich pels anys 1846, 1847, 1848 y 1849 aparegueren á Catalunya.

4. De no menor gloria y de profit segur y veritable los periòdichs catalans han estat per la fructificació de las lletres, y estudis de las facultats idealistas del esperit y de la vida humana: essent las més flayrosas ponsellas, que avuy ab forma de revistas literarias nos venen á distraure, en nostres greus y enguniosos traballs, conreadas y pulidas.

Com á herencia de tres germanas ben avingudas: historia, literatura y art, duas paraulas hi há de haber per

quiscuna de ellas. Y per lo que á la historia li pertany abans de totas he de parlarne.

Es cosa que moltes vegadas s' es retreta per costosa y encara plena de perills, escriure de las etats y generacions que l' historiador ha vistas; y tan munten las reflexions fetas, y las probas y 'ls exemples, que molts conclouhen dient que l' periodisme ans ha duta turbació y enterboliment, que no pas claretat y general profit á la ciencia histórica. Pot ser que 'ls qui aixó diuhen ab més passió que seny obliden que 'l periodisme no es pas la mateixa historia ni una forma de ella, sino un archiu de moltes y contrarias cartas, la veritat de las quals pertoca y deu saber l' historiador coneixe, y així espigolant, triant ab rahó freda y paciència, havent per guiatje relacions, que quasi podriam dir náuticas, fetas ab la intenció si bé que majors de mérits, com la que ara la nostra ploma ocupa, escriu la historia contemporania.

Y no fou sols lo creixement y nombre de fets que va dur lo periodisme per á fer la historia, dels mes grans fins als mes particulars com sian los de vents, plujas, calors, que donarán materia fins per algun dia escriure la historia de la atmósfera, sino que acabaren ab la seua vida los *diutaris* y oficis de diataristas. Fasses comparació entre la historia dels diutaris y dels periódichs y sabent que l' ofici de abdós pot estar á sou y á manament y que l' del diatarista sempre hi estava, la ventatja se 'us mostrará tan gran pel periodisme que estrany apar s' haja posat á judici aquella qüestió y en dupte.

Certament que qui menysprea la influencia que 'l periodisme com element de historia ha tingut, puch dirli, ab exemples del nostre passat mostrandli, que ni la historia política catalana de la passada centuria sense fullejar y llegir lo *Diario del sitio y defensa de Barcelona*, *La Gaceta* y *Las Noticias* podria escriure de una manera ben enllestida: y que millor que cent planas de reflexions filosóficas las plenas de curiosíssims anuncis del diari del agent de negocis en Pere Angel de Tarazona fan entendre

l' estat social y de costums en que 'ls barcelonins del siccle XVIII visqueren.

A la bella literatura, mes que á la historia, los afanys dels periodistas catalans han tingut tirada, puig no retrayent ara *El Caxon de Sastre Cathalan*, de recomanable condició com á periódich literari, bell de paraulas, intencionat y voltería en sos pensaments, debém honorar lo bon recort de *El Correo de Gerona* qui ja l' any 1795 era de tan notables articles històrics, literaris y científichs provehit, que ab paraulas de un amich meu diré que era una revista literaria en tot aquell punt que l' siccle permetia.

Vingué l' oratje tempestós de los revolucions á dur á Barcelona l' any 1820 com fullas esgarriadas de diferents terras; periodistas y literats perseguits pels Reys ó la revolució, homens en la testa dels quals s' escalfavan desiguals ideyas políticas pero que un sol sentiment, quasi amagada adoració per la bellesa, feu trobar y dirse de germans devant de la llosa del altar ahont la divina poesia honoravan. «Nascuts en diferents terras, diuhen, ¹ una »colla de desagradables aconteixements á n' aquesta ciutat »ens llansaren, nos coneixerem fentnos amichs, admirarem la armonia de nostras ideyas, y ferem proposit de »comunicarlas al públich...» De aquesta unió tan curiosa; quasi providencial, fou representant *El Europeo*, revista que per son elogi sols dirém entre molt que llarga cosa de contar seria, importá dins Catalunya la sement no borda ans de gran fructificació y consecuencias del *romanticisme*.

Omplé aquesta paraula, bandera, mot, ó empresa de una escola. tota una historia literaria que no comensa á trasmudarse fins en los dias en que aquestas ratllas se escriuhen.

Y com á somniador de una bella Etat mitjana, ab la

¹ Paraulas traduïdas del prospecte de *El Europeo* sots la firma de C. E. Cook, Bonaventura C. Aribau, Lluís Monteggia, A. Lopez Soler, Florenci Galli.

amor y fé y gentilesa de la qual y ab llurs sacrificis, empresas y arriscaments lo romantisme s' inspirava, trabás á Catalunya, la terra de tants castells perduts en mitj de boscosas montanyas, y de tanta solitarias ruinas, com en regió del mon per ell no desagable ans plesenta y atractiva com segona patria. Dels pobles del alta Europa ja no hagué de enmantllevar, los alcasers feudals, los altius barons, los pobres vassalls, las festas de amor, las guerras, las enamoradas conversas y cansons dels trovadors y patjes, puix que tot ho habia en aquesta terra.

Va apendrelas de la vella de las tradicions que al resplandor de la llar com altra vestal gentilica las conserva; y en las desertas ruinas cridant pel seu nom als vells cavallers de las etats passadas, respontli una veu y una aparació li ix tota resplandenta.

Primer la poesia donchs s' abressaba ab la patria catalana, y com enamorat despres, l' art la seguia y cercava per Catalunya tota, y avuy la historia embadalida devant la aparició lluminosa, cartas y pergamins, y pedras escritas, buyda á sos peus com á munió riquíssima de titols, de recorts, de glorias y noblesas.

5. Bullian las revolucions del 1840 al 1844 ab sos projectes separatistas; la corrent del poble qui mes sovint que 'ls sabis y governants sap á la millor y que mes dressera via anarsen, del poble, que malgrat de lo que 'ls homens lletrats deyan, l' any 1808 mogut pel sentiment deslliurá la honra espanyola, era també llavors heróica y mes gran puix que pels interesos de Catalunya en molta part combatia. Era de tal condició ja l' esperit públich y literari que en los periódichs se manifesta, que todas las cosas de la terra, senyaladament en las grans vilas y ciutats, se trasmudavan sots la influencia del periodisme, que amparava y esbargia ans que en millor y propi alberch puguessen viure, las primeras manifestacions del renaixement catalanista que llavors en sentidas poesias catalanas se presentava, y eixas feyan enllá de las planas dels diaris los himnes castellans y las castellanizadas arrogancias dels documents polítichs.

A la naixent escola polítich-literaria en altres majors serveys, lo periodisme ab tota la seua vocació y forsas va, no sols afavorir ans com á cosa propia tragué per ella de son gran arbre una de sas branca ab lo temps mes fullosas. Aixi com novella-brotada isqué de son brancatje literari una revista: *Lo verdader catalá*, primera fulla de aquest brot ahont avuy en lo cim al verdeja *La Renaixensa*.

Es la primera y per ço aturemse á contemplar sas planas. Recolsat ab una fita grabada ab l' escut del Principat y per terra soltas las eynas del treball:

«Per terra observa l' Catalá ab tristura
»Sa industria, son comers y agricultura.»

Després de la portada aqueixa, la Revista se dedica: «als nobles fills del Ter y del Llobregat, als en particular »habitants del camp y la montanya en las venas dels quals »circula mes pura la catalana sanch, á vosaltras en fi á »tots quants entussiasman las glorias de la immortal Ca- »talunya.»

Migrada en resultats tant com en propositis potentia, fou la vida de la primera Revista catalana, no comportantse 'ls temps visquessen mes en llá de sis números de ella.

Per tant encara habian de naixer y reportarli mes general comprensió y estima la institució dels Jochs Florals, y no menys pera recordar al poble de son passat tota la noblesa, habian de retornar envoltadas de llorens africans las barretinas vermelles: Napoleon III habia de somniar en un reculament de fronteras francesas fins al Ebro y l' oratje de altres revolucions políticas habia de esbullar la cabellera de Catalunya perque las ideyas novas de *una literatura per una patria catalana* s' encenguesen en sa testa, y escribís com lo nauta en son diari aquest nou camí de son periodisme.

NOTAS.

I.

Sobre la bona y dolenta influencia del periodisme es molt notable un article, del nostre filosof vigatá, intitulat *La prensa*. (Revista *La sociedad* tom. I.) y, tocants al criteri que adopta parlant de la imprenta, copia unas paraulas de la butlla de Lleo X en lo concili de Letran de 1515. «Nos itaque, ne id, quod ad Dei gloriam et fidei argumentum, ac bonarum artium propagationem, salubriter est inventum, in contrarium convertatur, ac christi fidelium saluti detrimentum pariat, super librorum impressione curam nostra habendam fore duximus ne de cætero cum bonis seminibus spinæ coalescant vel medicina venena intermisceantur.»

II.

En mostra de com recomanavan los diaris de 1820 l' us de la llengua catalana pera la propagació del liberalisme copiem entre altres que n' podrian escullir lo següent párrafo de un diari de aquella revolució:

«*Poetas*. Seria de desear que se dedicasen á componer algunas canciones y romances en idioma catalan relativos á la Constitucion y Monarquía para substituirlos á los indecorosos é insulsos que andan en medio de la gente menos instruida y que no sirven mas que para fomentar la ignorancia y fanatismo de los sencillos aldeanos.»

Diario Constitucional, 6 de Setiembre 1820.

CATÁLECH DE ALGUNS IMPRESOS

QUE PODEN SENYALARSE COM MOSTRAS DE UN
PERIODISME PRIMERENCH É INCOMPLET
Á CATALUNYA.

I

Relacion cierta y verdadera de la victoria y prósperos sucesos que en la India Oriental, dicha Brasil han conseguido los Portugueses, contra Armadas de Olanda y Persia este año de 1624.

Impresa en Madrid y agora en Barcelona por Esteban Liberos. 1625.

II

Nueva y verdadera regozijada para los christianos trayda de Levante á los 25 de Julio de 1624, de una famosísima presa que á los 13 de dicho mes an hecho 17 galeras de Sicilia y Nápoles y tres de Malteses yendo en busca de las galeras de Biserta y de Argel.

Barcelona 1624.

III

Carta embiada de Sevilla á un cavallero de Barcelona, dándole aviso como las galeras de Florencia y Sicilia han alcanzado uictoria de quatro galeones enemigos que uenian de la parte de las Indias robando y matando á christianos por aquellos mares á los 10 de Noviembre 1624.

Barcelona 1625.

IV

Copia de una carta embiada de Constantinopla por el Padre Fr. Arcangel de los Fossos indigno capuchino á una dama principal de la corte del Christianissimo Rey de Francia Luys 13 en data de 15 de Junio 1627.

Barcelona 1627.

V

Las Continuas victorias que ha tenido el serenissimo y potentissimo Uladislao Quarto Rey de Polonia.

Barcelona 1634.

VI

Relacion de los actos militares en que la ciudad de Barcelona exercitó parte de sus compañías á 18 de Abril 1638.

Barcelona. Gabriel Nogués 1638.

VII

Copia de dos cartes escrites per lo Doctor Felip Viñes, desde Perpiñá en 20 de Setembre de 1639, en les quals conta la victoria que an tengut los nostres contra lo exercit Francés.

Tortosa, Francesch Martorell 1639.

VIII

Relació de les noves que ha aportades lo capitá de cavalls Mosur de Sant German vingut á 26 de Juny 1641 de Paris per la Posta.

Barcelona 1641.

IX

Relació per dies de lo que ha fet lo tercio de la ciutat de

Barcelona governat per lo sargento major Francisco Vila desde que se parti de dita ciutat.

Barcelona 1641.

X

Carta llealment vertida de portugués en catalá, la qual un cabo portugués escrigué á un relligiós Portugués; dona avís dels bons successos que han tingut las armas del Rey de Portugal don Juan, contra las armas del Rey de Castella.

Barcelona 1641.

XI

Relació verdadera de la sumptuosa festivitát que ses feta en lo dia de Corpus de Christo á trenta de Maig mil siscentos quaranta hu en lo camp que en Constanti se te, contra lo enemich, per los Señors Diputat y conseller en orde, terç de la ciutat de Barcelona.

Barcelona 1641.

XII

La Rota de la armada imperial, y de Baviera en lo Pays de Brunsvuych per las tropas y exercits confederats. Traduida de francés en catalá.

Barcelona 1641.

XIII

Copia de una gasetá enviada de França á un cavaller de esta ciutat donantli noticia del bon succes han tingut las armas del rey christianissim (que Deu guart) contra las armas del Rey de Castella.

Barcelona 1641.

XIV

Relacion de la derrota y presa del general D. Pedro de Aragon y de todo su exercito.

Barcelona, Gabriel Nogués. 1642.

XV

Relació verdadera dels successos del exercit que governa lo Excelentissim Mariscal de la Mota Hondeucourt en Aragó.

Barcelona, en la Estampa de Jaume Roure devant de Sant Jaume. 1642.

XVI

Relació verdadera dels successos y proceiments en lo exercit y tropas del rey Christianissim de França nostre Senyor, que Deu guarde, en lo Aragó y Ribagorça, regit per lo Exce-

lentissim Mariscal de la Mota Hondencourt: ab un aranzel de tots los llochs que dit general ha rendit en Aragó.

En Barcelona, en la Estampa de Jaume Romeu devant de St. Jaume. 1642.

XVII

Relació molt fidedigna de tot lo que succehi al eixir de Perpiñá lo Marqués de Flores de Avila ab tota sa gent y de son comboy.

En Barcelona en casa de Jaume Mathevat. 1642.

XVIII

Relació molt verdadera de la victoria que ha tingut lo senyor Mariscal de la Motte, contra lo exercit del Rey de Castella, en Torre de Segre, y també cerca del castell de Gerri, á la part de Castelló de Farfanya, á 31 del passat.

En Barcelona en casa de Jaume Mathevat devant de la Rectoria del Pi, 1642.

XIX

Carta enviada per un Musur francés á un cavaller de aquesta ciutat, del modo y manera que son eixits los Castellans de Castell Lleó y de totas las provisions que se son trobadas dintre.

Barcelona 1643.

XX

Carta del Excelentissim senyor de la Mota, virrey y capitá general de Catalunya, y digníssim Duch de Cardona enviada al senyor governador de Catalunya, donantli avis de tot lo succehit en la campanya de Lleyda.

En Barcelona en casa Gabriel Nogués en lo carrer de Sant Domingo 1643.

XXI

Relació vinguda de Paris acerca la presa y rendiment de la famosa ciutat de Turin per las armas de sa Magestat Christianissima. Y també dona noticia del socorro volgué donar lo enemich, y com foren desbaratats per los nostres ab gran perdua de ells yls fou forços retirarse.

Barcelona, Nogués, 1643.

XXII

Carta arribada ab una faluga, en ques dona noticia certa de la victoria que la nostra armada ha tingut contra dels Castellans devant de Cadiz Divendres á 4 de Setembre any 1643.

Barcelona, Matevat 1643.

XXIII

Relació de la gran victoria á tingut nou galeras y vuit va-xells de la armada del Christianissim Rey Lluís XIII. Sobre la platja de la Ciutat de Barcelona als 9 de Agost de 1643. Presa de quatre vaxells, una pollaca y una barca, anaven aportar socorro de blat sivada y altres pretextos de guerra á Rosas.

Barcelona 1643.

XXIV

Relació verdadera de lo que ha passat en lo siti de Almenar y en la presa del Castell.

En Barcelona, en casa de Pere Lacavalleria. 1643.

(Acabará.)

JOSEPH PELLA Y FORGAS.

RECORT À PERE MATA

EN aquest temps en que sembla que tot y á tots s'oblida, me plau recordar á un de mos estimats paisans, gloria de Catalunya y fins d' Espanya. Me refereixo al sabi doctor Pere Mata. Confessem que sos contemporanis han estat y son injustos ab ell. Si l' oblidem á ell, com se l' oblida, ¿qué reservareu per la gent vulgar? Quan l' il·lustre metje va morir sos amichs y admiradors se reuniren á Madrid, á Barcelona y á Reus, pera posarse en relació y tractar de perpetuar en un monument la memoria de nostre eminent paisá. Però al bulliment y al entussiasme del principi, seguiren la fredor de l' indiferencia y després l' oblit. Pochs son ara los que 'n conservan recort. ¡Cosas d' Espanya, pero ben tristas cosas per cert!

Hi ha que fer encara un' altra advertencia mes desconsoladora y que parla en poch favor de la classe rica d' Espanya. A las invitacions dels amichs y admiradors de Mata—al objecte de recullir fondos pera axecar lo monument—hi respongúe poquíssima gent, quasi ningú. Dels diners que s' aplegaren, en lloch de tenirne prou pera fer un suntuós monument, apenas n' hi hauria hagut pera obrir una modesta sepultura. ¡Qué hi farém! ¡los aconteixements polítichs cridan tant l' atenció en nostra patria! A més, la lleujeresa del caràcter espanyol, la ignorancia general, la miseria resultant de la

guerra, los odis de partit, l' enveja... tot va contribuir á que 'l recort de Mata volés ben aviat. ¡La sort que sas obras quedan y quedarán en l' historia de la ciencia!

Mentres l' entussiasme torni als amichs y admiradors de Mata, just es que refresquém la memoria dels que facilmente oblidan, contantlos los fets culminants de la vida del sabi catedràtich y apuntant de quan en quan moltes consideracions que 'ns inspiran aquells fets.

Al catorze de juny del any 1811 va naixer á Reus Pere Mata y Fontanet. Son pare, metje també, li va inculcar desde petit suma afició al estudi, y va observar qu' en lo nen s' hi despertavan qualitats que no 's presentan en la generalitat dels homes.

Mata va cursar á Reus, en l' antiga aula, quatre anys de filosofia, segons llavors s' entenia per filosofia, que no era sino 'l conjunt de varias assignaturas—en especial llatí—que avuy corresponen al batxillerat en arts. Va cursar després dos anys de humanitats á Tarragona, y tant en una com en altra part va obtenir las notas mes brillants y envejables.

Lo jove estudiant, va anar després á Barcelona y va estudiar un any Física experimental y Botánica y set anys Medicina, fins alcansar lo títol de la llicenciatura en aquesta facultat. Durant tots los cursos de la seva carrera, Mata fou un dels primers entre sos condeixebles, que ja 'l distingian y 'l consideravan notablement.

No obstant: no fou sols l' estudi l' únich objecte de son amor y de son entussiasme; la llibertat l' atreya també, y per ella des de molt jove va voler arrostrar los perills d' una vida agitada y de las lluytas políticas. Mata va comprendre sens dupte que la ciencia no podia avansar sense llibertat de conciencia y de pensament y de imprenta, y que aquestas llibertats no podian existir sense la llibertat política. Veu 's aquí donchs esplicadas las tendencias revolucionarias del doctor Mata. No volia que 'l passat se constituís en senyor del present, ni que 'l present ho fos del pervindre, y per aixó, com totas las altas inteligencias, com tots los cors de nobles sentiments, havia adoptat lo crit que ha de ser lo suprem lema de la humanitat: *Avant*.

Ja durant la seva carrera Pere Mata va publicar artículos y poesías en diferents periódichs de Barcelona, que per una part li conquistaren un bon nom literari, pero que per altra

part li varen ocasionar contratemps y persecucions. La polèmica periodística li va oferir ample camp, y en ell l'entusiasta estudiant s'hi va mostrar decidit defensor dels principis avansats y de la llibertat en totes las sevas manifestacions. Lo que més defensá, com havem dit, fou la llibertat de conciencia, «per la qual (com deya en un de sos millors articles d'aquella época) combatiré tota ma vida; perque la llibertat de conciencia es lo únich que obre pas al torrent de lo verdader, de lo bell y de lo bo, y en aqueixa llibertat se basa la felicitat dels pobles.» ¡Quánta energía en tots los escrits de Mata! ¡quánta sinceritat y quánta convicció animavan al jove estudiant!

Poch temps després de haver acabat la carrera Mata va escriure una tragedia sobre 'l darrer epissodi de la vida del general Rafael del Riego; tragedia que més ha de ser considerada com obra política que com obra literaria, puig baix aqueix últim aspecte deix molt que desitjar.

Son caràcter ardent, sa joventut, son amor per la llibertat, sa ignosencia política, digamho axís, tot va contribuir á que moltes vegadas assistís com actor á sublevacions populars y fos un dels primers en los avalots. Quan va tenir lloch la sublevació en la Granja, Pere Mata fou un dels presos. Los capdancers, y entre ells Mata, devian ésser deportats á Filipinas en un buch de guerra; pero la revolució va triunfar avans de que 'l buch partis, y Mata y sos companys varen ser posats en llibertat.

En 1837, després de la sublevació del 4 de Maig, no tingué mes remey que fugir de las iras del govern. Se va refugiar en un buch francès, qual comandant acullí á ell y á altres lliberals, y va marxar á Marsella, des d' ahont va anar á Montpeller. En aquesta ciutat permanesqué algun temps en vida retirada, dedicantse exlucssivament al estudi de las ciencias mélicas. Son aislament no va impedir que Mata fos conegut pe 'ls catedrátichs de la escola de Medicina de Montpeller y nombrat membre del *Cercle medique*.

En 1838 va tornar á Espanya y 's va establir á Reus, en qual punt fou pres, pochi dias després de sa arivada, ensemps ab son amich Pere Soriguera, distingit patriota. Des de las presons de Reus van ser conduhits á las de Tarragona, en un de quals calabossos va morir Soriguera. Debades Mata preguntaba lo motiu de aquell empresonament; debades dema-

naba que se li formés causa; sols va lograr lo callament més profund y 'l desterro més indigne. Sortí immediatament d' Espanya y se 'n aná á Paris, en qual ciutat torná á dedicarse per complert al estudi. Aviat se va fer notar la seva presència en las cátedras y en las clínics dels principals professors, y en totas bandes va manifestar sa erudició y son talent. Dedicava també moltes horas á la literatura, y llavors va traduhir diferents obras y escrigué sa novela titulada *El poeta y el banquero*, que en veritat no es molt notable.

La obra que realment té mérit entre las que llavors escrigué es la titulada *Secretos de la naturaleza*, en la qual comensan á revelar-se las tendencias científicas y filosóficas que més tart caracterisaren al doctor Mata.

Per aquell temps, encara á Paris, va contraure matrimoni ab una noya espanyola.

Quan hagué triomfat la revolució en 1840, Mata va tornar á Espanya. Se establí á Barcelona y allí fou nombrat alcalde de la ciutat comptal y més tart elegit diputat á Corts per un dels districtes de la mateixa. Obertas las Corts, se va asseure als banchs de la oposició y aviat va mostrar sas dots de orador. Pronunciá una enérgica contestació al discurs de la Corona, que li valgué nutrits aplausos y que ocupá per espay de molts dias á tots los periódichs de Madrid y de provincias.

En la legislatura del any 1842 Mata fou nombrat secretari del Congrés.

Quan deixá d' ésser diputat, se dedicá per complert á la vida literaria, y llavors escrigué *La historia de la música*, *El panorama español*, y diferents articles publicats en la major part dels periódichs de Madrit. En aquells articles quasi tots polítichs, atacava ab energía la intolerancia y defensava ab calor la llibertat; en tots ells brillavan, á mes de gran riquesa d' imaginació, molta solidesa de conceptes, no abundant entre 'ls escriptors polítichs espanyols.

Y Mata no s' oblidava de Catalunya ni de la llengua de sa patria. Llavors, quan encara no hi havia literatura catalana, quan apénas havia sonat lo primer alerta de Aribau, quan escriure en catalá era una cosa verdaderament original y extraordinaria, Pere Mata, que també era poeta, escrivía poesías en catalá y poesías notablement bellas. En la colecció titulada *Los trovadors nous*, publicada per Anton de Bofarull hi ha duas poesías de Mata, desiguals, es cert, però en las quals hi

brolla 'l sentiment poétich y 'l sentiment catalanista, mes verdader que molta part d' aqueix entussiasme fictici que ha vingut després.

Mata sabia manejar perfectament la forma, y en totas sas poesías hi ha 'l *savoir faire* que tant recomanan los crítichs francesos.

Altras poesías catalanas inéditas coneixem de Mata, qu' ell mateix nos llegía moltas vegadas; però ¿qui sab hont son? ell no 's cuidava de recullirlas y de segur qu' están perdudas pera sempre.

En 1843, durant lo ministeri Lopez, Mata fou nombrat oficial primer al ministeri de la Governació, y llavors va redactar lo plan d' estudis médechs, publicat á la Gaceta lo dia 1 de Octubre d' aquell any.

Després de poch temps va presentar la dimisió de son càrrech y llavors fou nombrat catedràtich de Medicina legal y Toxicología en la Universitat de Madrit. Ell va ésser lo primer catedràtich de Medicina legal en Espanya, y des d' aquell dia en que comensá sas explicacions fins al dia en que las termená fou un dels mes notables propagadors de la ciencia y adquirí tal fama de facilitat y claretat en la paraula y profunditat en l' idea, que ningú va atrevir-se á negarli. Catedràtichs y deixebles l' admiravan, y 'l publich escullit l' aplaudía al Ateneo y en diferents centres científichs y literaris.

Desde llavors se consagrà del tot á la ciencia y escrigué lo notabilíssim tractat de Medicina legal, que va servir desseguida per obra de text de la assignatura y encara segueix essentho en totas las Universitats d' Espanya. Escrigué y publicá també un *Manual de Mnemotecnia*, la *Sinopsis filosófica de la química* y l' *Exámen crítico de la homeopatia*. Com obras literarias escrigué duas novelas: *La Amazona* y *Eloisa y Abelardo*. Aquesta última va sortir á llum en lo folletí del diari *El Clamor*, y va cridar tant l' atenció, que la major part dels bisbes confonent la novela ab las cartas de Abelard y Eloisa, anatematisaren á tots los lectors de *El Clamor*.

En 1855 Mata doná al Áteneo de Madrit varias llistons sobre Frenología, en 1856 publicá las novelas *Los trabucaires del Pirineo*, *Los moros del Riff*, *Las visperas sicilianas* y *La monja enterrada en vida*, que adquiriren celebritat y no deixan de esser una bona mostra de la literatura romántica. En 1859 publicá una obra titolada: *Filosofia médica española*,

que conté tota la ruidosa polèmica sostinguda per Mata en l'Academia de Medicina contra 'ls partidaris de Hipócrates; y en 1861 publicá un' altre novela titolada: *Los mártires de Siria*.

¡Quanta vida! ¡quanta agitació! ¡quanta activitat! ¡quina rara diversitat de coneixements y ocupacions!

Desde 1863 al 1866 escrigué y publicá lo *Tratado de la razon humana*, la refundició y ampliació del *Tratado de Medicina legal*, lo *Compendio de Psicología*, la *Experimentacion fisiológica como prueba pericial en los casos de envenenamiento*, y lo *Criterio psicológico para el diagnóstico diferencial de la pasion y de la locura*.

Sembla impossible que Mata tingués temps material pera escriurer eixas obras que revelan llarchs estudis y sólits coneixements. No obstant, encara li quedava temps pera dedicar-se á la política, sense quals agitadas lluytas no hauría pogut viure.

En aquella época fou quan l' injuria y la calumnia se desbordaren contra Mata; perseguit sempre, objecte de la delació y de la infamia, se va sentir amargament ferit en lo mes fons del cor. Sos enemichs lo tatxaren de ateo y de corruptor de la joventut, y sos amichs no s' atreviren á defensarlo, tement !covarts! las iras dels rutinaris. Ell sol va tenir que combátrer y defensarse.

Quan estallá la famosa revolució de Setembre en 1868, Mata era redactor en cap del diari polítich *El Universal* y va pendre una part molt activa en aquells aconteixements. Reus, sa patria, lo va elegir diputat á corts, y Mata llavors pertenesqué á la majoría, que 'l nombrá individuo de la célebre comissió constitucional.

En temps del rey Amadeo fou nombrat governador civil de Madrit, senador, y ministre del *Tribunal de Cuentas*. Fou nombrat també degá de la facultat de Medicina de la Universitat de Madrit, y poch temps després, rector de la mateixa Universitat.

A pesar de tot, la política no fou propicia á Mata, que— sempre referintnós á la política—no figurá tant com devía y li corresponía haver figurat. En son mateix partit, homes de menys energia, de menys talent, de menys respectabilitat qu' ell pujaren als llochs suprems als quals may pogué arribar Mata, mereixentlos induptablement mes que aquells.

Peró ¿podía durar molt una vida tan treballada moral y materialment? Sos disgustos, los incessants estudis, los perills que havia arrostrat, sa malmesa naturalesa... tot va contribuir á que Mata en 1873 patís un atach apoplétich terrible, que deixá abatut á son esperit, é inutilisat son cos. No obstant, en mitj de tanta pena, de tanta amargura, li quedava un últim consol: la poesia. Recullí 'ls versos qu' havia escrit durant sa joventut y 'ls publicá en un tomo titolat: *Fotografias intimas*. En ellas descartadas sis ó set poesías de verdader mérit, hi ha molta difusió, molta ampulositat y poch sentiment artístich. Entenga 's que en lo citat tomo sols hi ha las poesías castellanas, molt inferiors en general á sas poesías catalanas de la mateixa época. Mata volía reunir en un altre tomo —aixís ho diu en lo prólech del citat— las poesías que havia escrit durant sa edat madura, però la mort li va impedir. Va ésser gran llástima perquè 'l segon tomo hauría valgut moltíssim mes que 'l primer, pus hauría contingut poesías com la *Resurreccion eterna* y *La vida*, que son dignes dels lírichs de mes forsa.

Mata va morir als derrers de maig del any 1877 deixant un gran vuyt entre sos amichs y en la cátedra.

Pochs homes han escrit tant y en tants diferents assumptos com Mata; pocas vidas com la seva han sigut tant laboriosas, tan agitadas, tan plenas de perills y de penalitats. Avuy al menys son cos y son esperit descansan pera sempre, y sa personalitat científica brilla en las mes altas esferas de la gloria reposada y serena. Esperem que la imatge d' eixa personalitat encara 's destacarà mes quan hajan passat alguns anys.

Mentrestant recordemnos dels fills de Catalunya que l' han honrat y enaltit y procurem imitar son exemple, sinó en lo mérit, al menys en la bona voluntat y en la perseverancia.

JOSEPH MARTÍ FOLGUERA.

A MA ESTIMADA GERMANETA DOLORS

AB MOTIU DE SA PRIMERA COMUNIÓ

FLORS, perfums, digas que corren;
brisas, papallonas, aus...
gotj en l' esprit... tot rebifa
com si digués «som al Matj.»
Dolors, germaneta meva,
jo també te vull cantar
valdement que mon cant sia
com sospir mitj apagat,
com un eco que s' allunya,
ó una flor que 's va mustiant.
Recorts, pervindre, en ma pensa
bellament s' han maridat,
y mon arpa engelosida
s' empenya, ¡ves quin afany!
á cantarte com si fosses
infanteta com avans,
y dirte cosas ben dolças
com aquellas que bressant
entre pató y pató 't deya
sense que m' en cansés may.
Axis, axis vull cantarte;
posa en ma falda ton cap,
tas manetas vull estrenyer;
y si per cas tot cantant
llágrimas puras relliscan
de mos ulls, cuita á aixugar
posant demunt mas parpellas
ta boqueta de coral.

Aquell angelet que 't deya,
vestidet de blanch y blau,
que quant adormida estava
assentat en lo capsal
de mon llitet de donsell
tot m' ho venia á contar,
avuy, benvolguda meva,
que 'l Senyor m' ha enmaridat,
cada nit mos somnis vetlla,
m' amanyaga com avans
y 'm conta cosas bonicas
qu' el mon paradís m' apar.
Ahi vespre de bon hora,
se va seure á mon costat;
deixondida jo n' estava,
mon cor de gotj bategá
y somrient va posarne
mitj sa boca angelical
son ditet, y ab veu molt dolça
molt dolça axís va parlá:
«Avans que clareji l' auba
dret al cel m' en vull anar;
gran festa tenim els ángels
dins del verger celestial
hont texim una corona
de rosas y lliris blanchs.
La nineta qu' en sa testa
demá l' hem de colocar,
tot just trencará l' aubada
gotj y ventura escampant
será la volta primera
que 'l Senyor l' abrassará.
Es la nina, ta germana,
y lo seu ángel guardiá
de candor y de puresa
lo seu cor ha perfumat»,
y volantne desseguida
amunt, amunt, va pujar.

.....
.....
La nit ha passat depressa;
l' auba comensa á brillar;
tu bellament t' engarlandas
ab corona de llir blanch.
.....

Deixa que besin mos llabis
ta boqueta en eix instant
y recorda molt y sempre
que mes ricas que brillants
son las flors qu' avuy t' enjoyan
tot coronant lo teu cap.
Prega sempre y molt al ángel
á lo teu ángel guardiá,
pera qu' axís mentres viscas
puga ton cor perfumar;
perque Deu hi fasi estatge
dintre d' ell joyós y amant.
No es ver, germaneta mia,
que será per tu aqueix cant
un recort tota ta vida
de l' amor de germandat?
Res fa donchs, que pel mon sia
com sospir mitj apagat,
com un eco que s' allunya,
ó una flor que 's va mustiant.

EMILIA PALAU-QUIJANO DE PRATS.

BIBLIOGRAFÍA

CERTÁMEN DE 1878

DE LA ASOCIACIÓ LITERARIA DE GERONA.

LS nombrosos títols d'honor qu' atesora l' immortal Gerona, hi reuneix fa set anys lo de possehir una Associació literaria de tan robusta y profitosa vida, com la demostran los certámens anyals, lo periódich mensual y altres treballs destinats á la literatura espanyola. Espanyola dihem, puig la corporació geronina no 's reduheix á la llengua catalana; dona també aculliment á la castellana. Aixís fa una part del treball de las provincias, la d' agermanar duas literaturas, duas llenguas y ab ellas diversas nacionalitats, duas Espanyas peninsulars ó europeas (1); fan altra part del treball, lo despertament de Catalunya y de sa Espanya, las corporacions literarias qu' exclouhen la llengua castellana, inseguint á las corporacions oficials y extraoficials de llengua de Castella, qu' á imitació del Estat espanyol, exclouhen lo catalá ab sens igual duresa.

Per cert, es tan injusta y la portan tant al extrem l' exclusió de la llengua catalana las corporacions de l' Espanya castellana, que las corporacions de Catalunya qu' admeten abduas llenguas expontáneament, allargan ab molta cordialitat la ma y demostran un gran sentiment de fraternitat. Poch lo comprenen y estiman en l' Espanya de llengua de Castella; mes los catalans tenim l' obligació moral de ser mes il·lustrats, d' anar al devant d' ella y per lo mateix debem donar exemple de bons sentiments, de sentiments propis del temps á venir (2).

Fa aixís molt be l' Associació literaria de Gerona admetent lo castellá, fins á tenirlo per idioma oficial seu, ja qu' altrás corporacions empleyan exclusivament lo catalá y fan igualment be.

L' últim certámen de la Corporació correspon ab exactitut als

objectes d'ella y als del treball provincial. Tres extensos estudis històrics de la major importància, com tres pedras preciosas brillan en lo joyell. Una memoria, (*accessit* al premi de la Societat econòmica geronina d'Amichs del País), d'En Emili Grahit y Papell, sobre la «Condicció legal de la propietat agrícola en la provincia de Gerona desde 'ls primers temps de la reconquesta en lo sigle VIII, fins als Usatjes en lo sigle XI», altra, (premi d' En Ramon Boniquet y Cot), d' En Salvador Sanpere y Miquel y altra (*accessit* al mateix premi), d' En Antoni de Bofarull y Brocá, sobre «l' Irrupció dels alarbs á la Cerdanya y la reconquesta d' aquell país», son aquestos tres importantíssims estudis. No menys resplandeixen com altres margaridoyas, hermosas poesías: las d' En Francesch Ubach y Vinyeta, (premi de la Diputació provincial geronina y *accessit* al mateix,) glorificant dos héroes catalans, En Batlle de Bassagoda y En Jofre de Cruilles; la d' En Antoni Careta y Vidal, (premi de la Junta Directiva y lo Jurat de l' Associació,) glorificant al inventor de l' art de l' imprenta; la d' En Frederich Bausons, (*accessit* al mateix,) lloant lo qu' avuy diriam homicidi polítich comés per Judith; la d' En Manel Mata y Maneja, en castellá, (segon *accessit* á dit premi,) criticant als mals escriptors y poetas, y la d' En Anton Molins y Cirera, (*accessit* al premi del difunt bisbe de Gerona En Isidro Valls y Pascual,) lloant al últim Papa Pio IX. La memoria sobre 'l santuari del Mont de l' Empurdá, (*accessit* al premi del actual diocesá de Gerona En Tomás Sivilla,) es també notable y 's llegeix ab gust.

Lo premi del Governador civil d' aquella provincia En Joaquim M.ª Lagunilla, al cantor, en castellá, de l' expedició de catalans y aragonesos contra turchs y grechs, los premis d' abdos bisbes promenats, lo premi de la Municipalitat geronina al millor treball en prosa sobre las costums, un fet notable ó un fill il-lustre de l' immortal ciutat, anteriors al sigle XIX, lo premi del Centre artístich d' Olot á la biografia d' un pintor catalá dels sigles anteriors, y lo premi de la Societat Econòmica geronina d' Amichs del País á una memoria, en castellá, d' interés històrich ó d' actualitat sobre agricultura, industria ó comers, no s' ha donat l' Associació per falta de treballs qu' en concepte del Jurat los meresquessen: llástima de veras, puig, respectant las ideyas religiosas simbolisadas en los premis qu' oferiren abdos prelats, los assumpos escullits per ls' premis de las altras autoritats y corporacions brillan com estels, y tenen gran importància dins de las ideyas de nostre temps y las del temps per venir. Desitjem de cor qn' en lo certamen de 1879 pugan donarse tots aquestos premis y també 'ls demés, perque la literatura de nostre país, tant en una llengua com en l' altra, s' enriqueixi mes y avansin ls' estudis històrics de Catalunya.

Havem llegit ab molt gust y particular atenció 'ls treballs llorejats en lo Certámen de 1878 ab premis ó ab *accessit*, y la concisa y

correcte memoria del Secretari En Hortensi Bajandas y Montaner, expressant l'opinió del Jurat relativa á cad' un d' ells. Hi estém en tot d' acord; no farian sino repetir malament lo qu' En Bajandas diu molt be, si volguessem escriurer aquí nostre judici sobre tots estos treballs. Sians permés felicitar aquí á sos estimables autors, en especial als de las tres *memorias* históricas, per lo progrés qu' ellas imprimeixen als estudis de l' historia patria, y al de la poesia *Guttemberg*, per lo caracter y l' ideyal propis de nostre segle y dels veniders que tenen l' assumpto y la forma de sa llorejada composició.

Lo discurs del President En Narcis Heras de Puig, es notable per enunciar quinze importantíssims temas, cinch de llingüística y literatura, deu d' historia, tots relatius á la provincia de Gerona ó al menys á Catalunya, tots molt dignes de que 'ls erudits los estudien y resolgan ab gran profit de la ciencia histórica aplicada á la nacionalitat catalana. Sobre tot los relatius als comptats que 's formaren á Catalunya al invadirla 'ls alarbs, á l'unió d'aquestos comptats al de Barcelona y á la seva separació del regne de França, als monuments romans y mahometans de la provincia geronina y á las vias romanas, tenen un gran interés per la Nacionalitat, sens desconceixer en res lo que tenen los altres temas.

Una hermosa poesia provensal d'En Mari Bourrelly, de Marsella, dedicada á l' Associació literaria geronina y acompanyada de traducció castellana, s' troba al obrir lo llibre del ultim certámen. Ens cridá l' atenció aquest concepte: «¿Qué van á dir, aquells francecistas (*franchiman*) qu' acusan de ser separatistas als provensals, si «veuen l' unió d' aquestos ab Catalunya? Mes ¿no saben que catalans y Provensa son germans, que res pot desunirlos y que fa llarch «temps que no hi ha Pirineus?»

Un elegant discurs de gracias del Vice-president En Joaquim Botet y Sisó, tanca lo llibre: 's queixa en ell la Literaria de que 'ls poetas castellans no vingan als certámens que ls' obra. Hi ha catalans que versifican hermosament en castellá y ells podrian representar molt be aquí la poesia d' aquesta llengua, si 'ls poetas castellans de naixensa no fessen cas de la galan oferta que l' Associació geronina li fa, admetent per igual ab duas llenguas (3).

Com per molt que l' home sia de son sigle y esperi del temps á venir per lo progrés, sempre li cridan l' atenció las glorias dels passats; com quant pertany á llibertat é independéncia es simpátich als homes de nostre sigle, li escau perfectament al caracter d' aquest l' afirmació histórica que resalta en los premiats estudis sobre la Cerdanya: aquesta regió no sigué invadida per 'ls alarbs en lo sigle VIII, quant posaren sota jou casi tota la Península; la Cerdanya quedá lliure de la dominació mahometana.» Tal afirmació surt de las llorejadas *memorias* d' En Sanpere y d' En Bofarull, ben probada, ben segura, resultant del estudi.

Aquestos treballs historichs y lo d' En Grahit donarán molta vida al llibre del Certamen geroní de 1878, lo farán tenir com llibre de consulta als aficionats á l' historia catalana, sobre tot la dels sigles viii y ix: si no fos inoportú en aquestas insignificants quatre ratllas parlar de las preferencias de son autor, diriam que com tal llibre l' habem posat ab altres per nostres estudis sobre la nacionalitat catalana en aquells sigles, com llibre que debém llegir ab la ploma á la ma, no llegir sencillament, prenent notas de citas, datas y fets, comparant y compulsant. Y no solament será obra de consulta per 'ls mers aficionats; també per 'ls erudits, per motiu de bastantas cosas novas que en las tres *memorias*, especialment la d' En Sanpere, hi trobarán ab satisfacció.

J. NARCÍS ROCA.

NOTAS.

(1) Com divisió natural d' Espanya sègons l' historia, la geografia, la llengua, las costums y lo carácter, podem considerar diferentes Espanyas; unas peninsulars; altra, americana y altra, asiática ú oceánica, las Filipinas. En l' americana podemhi compendrer, ab Cuba y Puerto-Rico, tota l' América espanyola. Diferentas Espanyas peninsulars ó europeas podem admetrer: la castellana, en la cual podem inclourer l' Aragó, (si be no era de la Corona de Castella,) per la llengua, las costums y lo carácter semblants als de Lleó y Castella la Vella; l' Espanya vasca, comprenent las Vascongadas y Navarra; l' Espanya catalana, abrassant Catalunya, Valencia y las Balears, y l' Espanya portuguesa ó lusitana, en la que pot considerarse inclosa Galicia, fins á un punt que no gosem determinar, no habent viatjat per aquellas encontradas. Lo Brasil, semblant á Portugal com l' América espanyola á Espanya y tan dessemblant d' aquesta América, com Portugal ó es d' Espanya, podriam considerarlo com una part, americana, de l' Espanya portuguesa, lo mateix que las altras possessions de Portugal, mes que com una part de l' Espanya americana.

Algunas d' estas Espanyas, la catalana, la castellana, la lusitana, la vasca, comprenen diferentes nacionalitats: tres la primera; l' andalussa, l' aragonesa, la castellana propiament dita y pot ser alguna mes, la segona; duas al menys la vasca, lo mateix la portuguesa. Pot discutirse si l' Espanya americana forma nacionalitat diferente de la castellana propiament dita ó de l' andalussa; lo mateix respecte de l' Espanya filipina. Pot discutirse si lo Brasil es una nacionalitat diferente de Portugal.—Dihem nacionalitats, no nacions.

La nacionalitat es una formació, sempre natural, de l' historia, la geografia, las costums, l' idioma. La nació es un fet; la forman á voltas artificialment la conquista, l' herencia dinástica, l' anexió. Aixís Espanya, la Suisa, l' imperi Austr'-Hunar, la Gran Bretanya, la Fransa, son nacions formadas per diferentes nacionalitats. Hi ha nacions diversas y del tot separadas que pertanyen á una mateixa y sola nacionalitat. La confederació, la federalisació y tot altre sistema d' agrupació per son estil, consti-

tueixen, com á Suïssa y á dit imperi, l'unió natural de diverses nacionalitats en una nació. Constitueixen també l'unió natural de diferents regions d'una mateixa nacionalitat, en una nació. No gosem dir si 'ls Estats-Units y la Gran Bretanya son formades cada una per una nacionalitat ó per variats, ó si ab duas ho son per una sola nacionalitat.

Advertim, que aquí no parlem de política; solament d'etnologia, y no d'assumptos exclusius d'Espanya y de nostre temps; sino generals á variats nacions y á molts sigles.

(2) Als qu' en alas dels ideyals unitaris, descompaginats ab los sigles veniders y fins ab l'ultim ters del present, volen una sola llengua en cada nació, perque aquesta sia mes unificada y mes compacte, podem citarlos exemples. La Suïssa de llengua alemanya y la Alemanya parlan una mateixa llengua, la Suïssa de llengua italiana y l'Italia lo mateix, igualment la Fransa y la Suïssa de llengua francesa. Cap d'aquestas Suïssas vol formar part de la nació qual llengua parla. En cambi la Confederació suïssa regoneix com nacionals, com oficials, aquestas tres llenguas (y á voltas, ademés, lo romanche, del Estat confederat dels Grisons,)—artícle 109 y 116 de las Constitucions federals de 1848 y 74,—en aquestas tres llenguas redacta l'Estat central ó nacional sas lleys y sos decrets, en ellas parlan los representants de la Nació y los dels Estats confederats en las Corts generals, en quiscuna d'ellas, en la sua propia, parla cad'Estat confederat, y l'esperit d'unió nacional, es allí poderosíssim, mes qu' á Espanya y á Italia, tant com á Fransa, qu' es molt dir. L'Inglaterra y 'ls Estats-Units parlan la mateixa llengua, Espanya y las repúblicas hispano-americanas lo mateix y forts sentiments d'antipatia las separan, fills d'antagonismes y lluytas d'altre temps y d'aquest.

L'igualtat d'idiomas no sigué obstacle en lo sigle x á que Castella 's declarés separatista respecte del regne de Lleó y Asturias y trenqués devant dels mahometans aquella unitat nacional, com l'igualtat, ben natural també, de llenguas no va conservar l'unió de las respectivas colonias americanas ab Inglaterra y Espanya. L'imposició de la llengua d'Holanda á la Bèlgica ab l'exclusió de la francesa, sigué una causa poderosa de la separació del realme dels Païssos Baixos en dos. La proscripció de las llenguas natives y propias d'importantes regions ó nacionalitats d'una nació, per establir unitat, es mes contraria á l'unió y al patriotisme nacionals, á la unitat mateixa, á l'unificació ferma, arrelada y natural, que 'l respecte, conservació y caracter oficials de ditas llenguas. Aixís l'imperi austr'-húngaro fa com Suïssa, reconeix per oficials l'alemany, l'húngaro, lo polak y altres idiomas de las nacionalitats que 'l forman.

(3) Aquesta ausencia de la poesia castellana, dels certamens de Gerona 'ns fa recordar d'un fet semblant. Fora de l'Espanya de llengua catalana y fins á Catalunya, hi ha personas que troban mal la publicació de treballs històrichs, literaris, econòmichs, científichs y altres en prosa catalana. ¿Perque no 'ls pblican los seus autors, en castellá, dihem, y tindrian per camp tota l'Espanya y tota l'América espanyola?—Y, contestem: está molt bé; pero fora d'alguna qu'altra revista, los partidaris de tals publicacions en castellá no han sostingut anys seguits á Catalunya una revista voluminosa y á periodos curts, ahont hi capiguessen treballs un poch estesos, ni una associació, com la de Protecció literaria, per obras en castellá destinadas si 's vol á Catalunya exclusivament. Aquesta revista, aquesta societat, sols los amichs de que s'escriga catalá la sostenen; ¿ahont anirán los autors de treballs extesos si no 'ls poden publicar per son compte, ni troban editor? A las revistas y societats de Madrid que fan encara ben poch cas dels escrits dels «provincians»? No tenen mes recurs qu'escriurer en catalá ó traduir al catalá lo qu' en castellá haguessen escrit. No tenen altre recurs per publicarho, avuy per avuy. Si ls'castellanistas, diguemho aixís, de Catalunya sostinguessen una revista setmanal ó quincenal de molts planas ó una societat de protecció literaria, com tenen y sostenen los catalanistas, tals escrits llarchs sobr' historia ó lletras de Catalunya, que s' redactan en catalá ó s' hi tradueixen, s' publicarian en castellá y correrian mes terras.

CONSISTORI DELS JOCHS FLORALS DE BARCELONA

TITOLS Y LEMAS DE LAS COMPOSICIONS PREMIADAS EN LO CERTÁMEN D' ENGUANY.

PREMIS ORDINARIS

ENGLANTINA D' OR.—PREMI.—Núm. 215. Montgrony.—Lema: *Semper semperque.*

PRIMER ACCÉSSIT.—Núm. 143. Lo Molí de la sal.—Lema: *Fou una bofetada que la paret n' hi va dar un' altra.*

SEGON ACCÉSSIT.—Núm. 186. L' historiayre de la Patria.—Lema: *Planyevros camps de Dela—serra d' Espill la vostra flor més bella—no la teniu.*

TERCER ACCÉSSIT.—Núm. 198. Benet XIII.—Lema: *Tretze son tretze.*

VIOLA D' OR Y PLATA.—PREMI.—Núm. 61. Lo temps.—Lema: *May.*

PRIMER ACCÉSSIT.—Núm. 223. Cansonetes Lo nen mort.

SEGON ACCÉSSIT.—Núm. 140. Romanset á la Verge.—Lema: *De gracia sou plena.*

FLOR NATURAL.—PREMI.—Núm. 81. La Gallinaire.—Lema: *¡Qui compra gallinas!*

PRIMER ACCÉSSIT.—Núm. 68. L' adeu d' un soldat.—Lema: *Per la patria y per l' amor—es lo meu cor.*

SEGON ACCÉSSIT.—Núm. 172. Lo forjador.—Lema: *Esperansa.*

TERCER ACCÉSSIT.—Núm. 60. De la vinya á cal rector.—Lema: *Deu nos dó sort y ventura.*

PREMIS EXTRAORDINARIS

CLAVELL D' OR Y PLATA, ofert per l' Ecxm. Ajuntament de Reus.—PREMI.—Núm. 182. Carrasclets y Botiflers.—Lema: *Semper.*

PRIMER ACCÉSSIT.—Núm. 49. Lo senyor de Tarragona.—Lema: *Dier iræ.*

ESTATUA DE BRONSE representant la Trajedia; premi ofert per la Ecxma. Diputació de Barcelona.

Havent considerat lo Consistori de impossible qualificació relativa la trajedia *Joan Blancas* y la comedia *Lo dir de la jent*, ha acordat no adjudicar aquest premi y distingir á cada una d' aquellas obras ab un premi extraordinari.

BALLESTA D' OR.—Premi ofert per la Ecxma. Diputació de Girona.—PREMI.—Núm. 130. L' alsament de Mieres.—Lema: *Aquesta Ciutat fins aci no ha deliberat moures porque no sabem de qui fiarnos...*

UNA MEDALLA DE PLATA.—Premi ofert per l' Ateneo Barcelonés.—PREMI.—Núm. 221. Teatro Catalá. Ensaig histórich-crítich.—Lema: *Per augusta ad augusta.*

Premi ofert per l' Associació d' Excursions científicas.—No s' adjudica.

Premi ofert per la revista *La Renaixensa*.—PREMI.—Núm. 67. Sor Sana.—Lema: *La séptima enterrar als morts.*

Premi ofert per alguns catalanistas, consistent en un Medalló d' or.—No s' adjudica.

Premi ofert per l' Associació d' excursions Catalana.—No s' adjudica.

Premi del Ecxm. Ajuntament de Figueras.—No s' adjudica.

Lo Consistori ha determinat que 's llegissen en lo dia de la festa, ademés de las poesías distingidas ab primers premis, las que ho han sigut ab primer accéssit.

Barcelona 28 Abril 1879.—Per A. del C., lo Secretari, EMILI VILANOVA.—Lo que 's fa públich pera coneixement dels interessats.

NOVAS

BAIX lo titol d' *Espansions* D. Francesch Ubach ha donat á l' estampa un nou aplech de composicions liricas, la major part desconegudas y algunas ellas premiadas en diferents certamens.

L' Ajuntament de Vich ha regalat un escut de las armas de la ciutat al Sr. Joaquim Salarich com á cronista de Vich porque en qualitat de tal puga usarlo en los actes oficials á que assistesca junt ab la corporació municipal.

Está á punt de veurer la llum un llibre de D. Felip Benici Navarro, reproducció del *Arte cisoria* de D. Enrich de Villena, acompanyada de gran número de datos sobre la vida del autor, crítica de sas obras y un lluminós apéndice. Aquesta obra es esperada ab ansia per los bibliofils y creyem será sa edició agotada immediatament.

Lo mateix autor conegut ja per sos estudis en las revistas de Madrid, ha tingut la galanteria de remetre'ns l' article sobre crítica literaria que avuy publiquem y que esperem mourá á altrás literats á discutir sobre 'l mateix tema.

La nit del 28 tingué lloch y sols per invitació, en lo teatro Principal, la primera audició de la tragedia de D. Angel Guimerá, *Gala Placidia*. La circumstancia de ser son autor director de aquesta revista y los senyors que prengueren part en la representació redactors de la mateixa nos impideix ocuparnos de la obra y del desempenyo de la mateixa.

Sigan tots nostres elogis pera la Sra. Mena, gloria del teatre catalá, que sabé identificarse d' una manera acabada en lo difícil paper de protagonista de la obra.

També estigué be la Sta. Dessimó en la part de Lledia.

Sabem que en un dels primers dias de Maig la donará al públich en lo teatro de Novetats lo distingit primer actor Sr. Tutau.

Un gran pas se va á donar en la propaganda catalanista. Dintre poch veurá la llum en aquesta ciutat un diari escrit en nostra llengua ab lo titol de *diari catalá*, qual redacció está composta de distingits literats que molt han trevallat per la propaganda y cultiu de nostra literatura. Esperem ab ansia la sortida de aquesta publicació que tant pot afavorir al modern renaixement.

D. Victor Balaguer ha tingut la galanteria de enviarnos un folleto titolat *Breves noticias* acerca de un drama lírico del siglo XIII. Agrahim al Sr. Balaguer aquesta mostra de distinció.

S' ha comensat la impressió de la tragedia *Gala Placidia* que repartirem dintre de poch á nostres subscriptors com á segon tomo de la *Biblioteca de la Renaixensa*.

D. Leandro García ha posat á disposició de la societat valenciana *Lo rat penat* un premi pera esser adjudicat en lo vinent certámen al autor de la mellor composició *Al treball*.

Lo Sr. García consigna en l' ofici que acompanya al present, no haverlo mogut altre sentiment que 'l de estimular lo renaixement de la literatura, ciencias y arts valencianas.

En lo teatro del *Bon Retiro* s' ha inaugurat una societat ab lo títol de *Teatro Nou catalá* que donará funcions setmanals havent demanat á est objecte sa cooperació á tots los autors dramátichs.

En lo número de l' acreditada revista parisien *Polybiblion*, corresponent al passat mes de Mars, hi hem vist ab molt de pler un article bibliogràfic titulat: *Publications catalanes* en lo qual son erudit autor lo Comte Ch. de Puymaigre s' ocupa detingudament, féntlashi la justícia deguda, de las següents: *La Masia dels amors* y *Las Baladas de Briz*, *Jochs Florals* vólum corresponent á 1878, *Cartas á la dona d' Arus*, *Brosta de Careta*, *Cróquis del natural* de Oller, *Barcelona* de Auléstia, é *Invasió dels alarbs en la Cerdanya* de Fiter.

En altre lloch lo distingit literat Sr. Milá y Fontanals s' ocupa també de la traducció de la *Comedia* del Dant per Febrer publicada darrerament per lo Sr. Vidal y Valenciano.

Hem rebut lo número I del periódich quinzenal que 's publica en Ais redactat en provensal ab lo títol de *Lou Brus*. Aquest diari que 's ven al ínfim preu de dos sous (10 centims) está destinat al cultiu de la literatura, la historia y la ciencia.

Hem tingut ocasió d' admirar lo busto de D. Prospero Bofarull obra del reputat escultor D. Venancio Vallmitjana, que regala D. Manuel Bofarull á la societat *El Centro de Lectura* de Reus, patria de tan ilustre catalá y correcte y erudit escriptor.

SUMARI

FEI.IP-BENICI NAVARRO.	La crítica literaria en Espanya.	105
JOSEPH PELLA Y FORGAS.. . . .	Periodisme. Estudis històrics del de Catalunya.	112
JOSEPH MARTÍ FOLGUERA.	Recort á Pere Mata.	127
EMILIA PALAU - QUIJANO DE PRATS.. . . .	A ma estimada germaneta Dolors ab motiu de sa primera comu- nió.. . . .	134
J. NARCÍS ROCA.	Certámen de 1878 de la Associa- ció literaria de Gerona.. . . .	137
	Novas.	143